بررسی نظرات مشاوران مدارس پیش‌دانشگاهی در خصوص نیازها و مشکلات داوطلبان در فرایند انتخاب رشته آزمون سراسری (کنکور)[1]

غلامرضا یادگارزاده[2]
کورش پرند[3]
الناز کنعانی[4]

تاریخ دریافت: ۱۳۸۹/۰۹/۰۸
تاریخ پذیرش: ۱۳۹۱/۰۳/۰۷

چکیده

مشاوران مدارس در خط مقدم ارتباط با داوطلبان آزمون سراسری بوده و با نیازها، مسائل و مشکلات آنها کاملاً آشنا هستند. دانش‌آموزان دبیرستانی و پیش‌دانشگاهی مشاوران را اولین منبع اطلاعاتی قابل اعتماد می‌دانند و بسیاری از مسائل و مشکلات خود را با ایشان در میان می‌گذارند. بر این اساس هدف پژوهش حاضر بررسی و تحلیل نظرات مشاوران مدارس در خصوص نیازها، مسائل و مشکلات داوطلبان آزمون سراسری در فرایند انتخاب رشته است. بر این اساس داده‌های تحقیق با روش تصادفی طبقه‌ای از نمونه‌ای به حجم ۱۴۳ نفر مشاور دبیرستان و پیش‌دانشگاهی از سازمان‌های آموزش و پرورش ۲۵ استان کشور انتخاب و با استفاده از دو ابزار پرسشنامه محقق ساخته باز پاسخ و پرسشنامه مقایسه زوجی جمع‌آوری گردید. نیازها و مشکلات داوطلبان و راههای رفع آن در قالب سه سؤال پژوهشی مورد بررسی قرار گرفت. داده‌های جمع‌آوری شده در دو مرحله تحلیل شد که نتایج نشان داد: نیازهای داوطلبان از نگاه مشاوران به ترتیب اولویت

---

۱. برگرفته از پژوهش بررسی نظرات مشاوران مدارس پیش‌دانشگاهی در خصوص انتخاب رشته آزمون سراسری که در مرکز تحقیقات سازمان سنجش اموزش کشور انجام شده است

۲. مربی پژوهشی سازمان سنجش آموزش کشور و دانشجوی دکترای برنامه‌ریزی درسی آموزش عالی دانشگاه شهید بهشتی yadegarzadeh@gmail.com

۳. دانشیار دانشگاه شهید بهشتی k_parand@sbu.ac.ir

٤. دانشجوی کارشناسی ارشد مهندسی صنایع دانشگاه صنعتی شریف tanaz8364@yahoo.com

[Downloaded from ihej.ir on 2026-02-11]

عبارتند از: آگاهی از امکان اشتغال در هر یک از رشته‌های تحصیلی، آشنایی با رشته‌ها و دانشگاه‌ها، وجود مراکز مشاوره کنکور و مشاوران کاردان، آشنایی با چگونگی انتخاب رشته، اطلاع رسانی در خصوص انتخاب رشته، دوری از عوامل اضطراب‌زا و دسترسی به انتخاب‌های داوطلبان سال های گذشته. مشکلات مورد نظر مشاوران عبارت بود از: عدم آشنایی با رشته‌ها و آینده شغلی و تحصیلی رشته انتخابی، محدودیت‌های انتخاب (علاقه، والدین، نمره و رتبه، جدا شدن از خانواده و ...)، محدودیت دسترسی به مراکز انتخاب رشته و مشاوران مجرب، عدم وجود اطلاعات کافی در مورد رشته‌ها و امکانات موجود در دانشگاه‌ها، عدم اطلاع از نکات فنی انتخاب رشته، مشکل اطلاع‌رسانی و آموزش جهت انتخاب رشته، عدم اطلاع از رتبه و نمره داوطلبان سال های گذشته.

واژگان کلیدی:

انتخاب رشته، آزمون سراسری، داوطلبان، مشاوران مدارس، آموزش و پرورش، آموزش عالی

[Downloaded from ihej.ir on 2026-02-11]

مقدمه و طرح مسأله

آموزش و پرورش به عنوان نهادی عمومی و کلیدی در جامعه، مسئولیتی خطیر در تربیت و پرورش دانش‌آموزان به عنوان نسل جوان و آینده‌ساز کشور دارد. مدرسه مکانی است که در آن استعدادها و توانایی‌های دانش‌آموزان شناخته می‌شود، به فعلیت می رسد و با استفاده از تجارب معلمان ومشاوران ارائه ارزش‌های مطلوب و افزایش مهارتهای لازم در افراد، آنها برای زندگی و رسیدن به کمال انسانی و رشد علمی آماده می‌شوند.

عمده‌ترین هدف نظام آموزشی، هدایت تحصیلی دانش‌آموزان در مسیری است که با پیمودن آن، نیازهای جامعه از یک سو و نیازهای فردی آنها، از سوی دیگر برطرف می شود. مسئولان وزارت آموزش و پرورش برای هماهنگ ساختن برنامه های آموزشی با ویژگی‌های شخصی دانش‌آموزان و نیازها و مقتضیات جامعه، بخشی از فرآیند برنامه آموزشی را به هدایت تحصیلی اختصاص داده‌اند و بر این باورند که از طریق اجرای طرح هدایت تحصیلی، می‌توان به راهنمای تحصیلی شایسته دست یافت و هدف مطلوب نظام آموزشی را تحقق بخشید (احمدی، ۱۳۸۳). این‌جاست که اهمیت راهنمایی و مشاوره در مدارس که همه آن را به عنوان جایگاه مهم پرورش نیروهایی توانا و آگاه می دانند پررنگ‌تر می‌شود چرا که همه دانش‌آموزان به نوعی در مسیر تحصیل با مشکلاتی روبرو می شوند که نیازمند کمک و راهنمایی مشاوران خود هستند.

در میان مقاطع مختلف تحصیلی، مدارس پیش‌دانشگاهی آخرین حلقه آموزش عمومی پیش از دانشگاه هستند که به نوعی دانش‌آموزان را آماده ورود به دانشگاه و یا بازار کار می‌کنند. این مقطع تحصیلی که در اواسط دهه هفتاد در نظام آموزشی کشورمان موجودیت پیدا کرد[1] دارای چندین هدف بودند که یکی از آن‌ها آماده کردن دانش‌آموزان دارای صلاحیت علمی به سمت تحصیلات دانشگاهی است. در واقع این مدارس پل بین نظام آموزش عمومی و عالی محسوب می‌شوند. دانش‌آموزان که در دوره دبیرستان و پیش‌دانشگاهی تا حدودی گرایش تحصیلی خود را مشخص کرده‌اند برای ادامه راه نیازمند مدد گرفتن از منابع مختلف هستند که یکی از آنها مشاوران هستند. اهمیت مشاور در مقطع دبیرستان و پیش‌دانشگاهی برای دانش‌آموزان بسیار حیاتی است، زیرا در این دوره تحصیلی

[1]. دوره پیش دانشگاهی بر اساس رای تاریخ ۱۳۸۸/۱۱/۲۷ و در راستای سند تحول بنیادین آموزش و پرورش حذف شد.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-02-11]

دانش‌آموزان دوره راهنمایی را پشت سر گذاشته و آماده ورود به جامعه می‌شوند. آنها به زودی مستقل خواهند شد و باید قادر باشند بدون حمایت و راهنمایی والدین به کنترل امور بپردازند. مشاور باید به دانش‌آموز کمک کند که با توجه به نوع شرایط بهترین تصمیم را اتخاذ کند.

از نظر تاریخی در ایران مساله راهنمایی و مشاوره و تهیه مقدمات آن بین سال های ۱۳۳۷ تا ۱۳۵۰شروع شد و جریان پیدا کرد (صافی، ۱۳۸۳). از سال های ۱۳۳۷ با برگزاری سمینارهای متعددی طرح مشاوره و راهنمایی در آموزش و پرورش مطرح شد و نیز تربیت نیروی مشاوره در دانشگاه‌ها و تهیه ابزار کار مشاوران، دوره‌های کارآموزی ضمن خدمت، تهیه وظایف و طرح و استقرار آن از جمله اقدامات بعدی در این دوره بوده است. برای پیشرفت و گسترش این طرح دوره‌های آموزشی برای دست اندرکاران تعلیم و تربیت طراحی گردید، مشاوران به مدارس اعزام شدند، مقالات و بروشورهای مختلف تهیه شد، پرونده‌های تحصیلی و تربیتی تدوین شد، مراکز مشاوره و راهنمایی در برخی از مراکز استان‌ها ایجاد گردید و شرایط برای استقرار نظام مشاوره و راهنمایی در مدارس فراهم گردید (صدرایی طباطبایی، ۱۳۶۱).

در سال های ۱۳۴۴ و ۱۳۴۵ در دانش‌سرای عالی تهران درس مشاوره و راهنمایی جزء دروس رسمی قرار گرفت و از مهر ماه ۱۳۵۰ اولین کلاس دوره راهنمایی تحصیلی تشکیل شد. پس از پیروزی انقلاب اسلامی برنامه راهنمایی با توجه به اهداف جدید مورد بررسی و ارزشیابی قرار گرفت و نتیجه آن نظام معلم – مشاور بود که بعدها طرح مربیان پرورشی با عنوان متولیان انقلاب در مدارس جایگزین آن شد. در سال ۱۳۶۴هسته‌های مشاوره و راهنمایی مجدداً در مناطق آموزش و پرورش راه‌اندازی گردید. نگاهی به شرایط موجود، پژوهش‌های انجام شده، دانش تخصصی در حوزه مشاوره و راهنمایی و ادبیات حاکم بر نظام آموزشی در سطح ایران و جهان نشان می‌دهد مشاوره در مدارس کشورمان هنوز نیازمند فعالیت جدی آموزشی، پژوهشی و اجرایی است و تا رسیدن به وضع مطلوب راه طولانی در پیش است (کاویانی و همکاران، ۱۳۸۱؛ صافی، ۱۳۸۳).

مهمترین عواملی که در ضرورت فکر راهنمایی ومشاوره و توسعه آن در نظامهای آموزش و پرورش مؤثر بوده اند عبارتند از: (۱) توجه به اصالت دانش‌آموز وآموزش و پرورش او،

[Downloaded from ihej.ir on 2026-02-11]

(۲) وجود تفاوت‌های فردی در دانش‌آموزان و ضرورت شناخت و توجه به این تفاوت‌ها در امر آموزش و پرورش، (۳) وجود استعدادهای عمومی و اختصاصی در دانش‌آموزان و ضرورت شناخت و پرورش تدریجی و سنجش آنها، (۴)رشد جمعیت و افزایش گرایش‌ها و علاقه‌مندی به تحصیل در سطوح مختلف و گسترش علوم و تکنولوژی، (۵) تراکم و تنوع واحدهای درسی در رشته‌های تحصیلی و ضرورت انتخاب مناسب، (۶) توسعه مشاغل و حرفه و ضرورت انتخاب شغل مناسب، (۷) تغییر نگرش‌ها و ارزشها نسبت به انتخاب رشته‌های تحصیلی و انتخاب شغل، (۸) گسترش نیازهای جامعه به نیروی انسانی در سطوح مختلف مهارت، (۹) وجود مسائل و مشکلات جسمانی، عاطفی، اجتماعی، رفتاری، تحصیلی و خانوادگی (اردبیلی، ۱۳۸۶).

به طور کلی یک مشاور در نظام آموزش و پرورش دو نقش را ایفا می کند: ۱- کمک به فرد فرد دانش‌آموزان به منظور سازگاری با محیط، حل مسائل و مشکلات شخصی، بروز و ظهور استعدادها و رشد و تکامل آنان؛ ۲- کمک به دانش آموزان در انتخاب مناسب‌ترین رشته تحصیلی و انتخاب مناسب شغل و برنامه ریزی و آمادگی برای زندگی. در واقع یکی از وظایف مشاوران در مدارس کشورمان راهنمایی دانش‌آموزان در خصوص آزمون‌های ورود به آموزش عالی و مهمترین آن یعنی آزمون سراسری[1] است؛ هر چند این موضوع به صورت رسمی در وظایف آنها نیامده است. این آزمون به دلیل نقش حساسی که در تعیین سرنوشت افراد دارد برای داوطلبان ورود به آموزش عالی مهم است و از این رو به دنبال منابع مؤثق کسب اطلاع در مورد آن هستند که مشاوران یکی از منابع اطلاعاتی در این خصوص محسوب می‌شوند (یادگارزاده و همکاران، ۱۳۸۸). باسول[2] و کار[3] (۱۹۸۸) می‌گویند دانش‌آموزان در دوره دبیرستان نیازمند حمایت‌های روان‌شناختی، آزمونی، عاطفی و مدیریتی هستند تا بتوانند روند انتقال به آموزش عالی را به درستی طی کنند.

از جمله اطلاعاتی که یک مشاور باید به دانش آموزان دوره پیش دانشگاهی ارائه کند به شرح زیر می باشد:

---

[1]. منظور از آزمون سراسری همان کنکور دوره کارشناسی است.

[2]. Boswell

[3]. Carr

[Downloaded from ihej.ir on 2026-02-11]

- چگونگی ثبت نام در آزمون‌های سراسری؛
- نحوه گزینش رشته‌های تحصیلی در آموزش عالی؛
- نحوه شرکت در آزمون‌های سراسری؛
- مواد آزمون و کیفیت آن؛
- آگاه ساختن دانش‌آموزان به تعداد داوطلبان و تعداد مورد پذیرش داوطلبان در هر رشته؛
- متوجه ساختن دانش‌آموزان به میزان میانگین نمرات دوره متوسطه (معدل مؤثر در آزمون سراسری[1])؛
- و دادن اطلاعات لازم در رابطه با بازار کار در رشته های مختلف دانشگاهی (حسینی بیرجندی، ۱۳۸۱).

آزمون سراسری با پیشینه‌ای حدود ۴۰ سال (کاردان، ۱۳۵۰) در تعیین سرنوشت داوطلبان ورود به آموزش عالی نقش اساسی داشته و از نظر طراحی و اجرا به نوعی می‌توان آن را منحصر به فرد دانست. این آزمون بدون شک اثراتی بر نظام آموزش قبل از دانشگاه دارد و به نوعی معلم، مدیر و سایر ارکان آن درگیر آزمون سراسری هستند. در این میان نقش مشاوران مدارس پیش‌دانشگاهی از بقیه آشکارتر است و آنها از زمان ثبت نام تا انتخاب رشته در مقابل پرسش‌های ریز و درشت دانش‌آموزان قرار دارند (پرند و همکاران، ۱۳۸۹). سؤالی که در اینجا مطرح می‌شود این است که مشاوران مدارس تا چه حد در فرایند انتخاب رشته دانش‌آموزان نقش دارند؟ بررسی ادبیات موضوع نشان می‌دهد این نقش با وجود پررنگ بودن به دلایل مختلفی که بعداً مورد بحث قرار می‌گیرد هنوز جایگاه خود را پیدا نکرده و مشاوران مدارس پیش‌دانشگاهی در ارائه خدمات به داوطلبان ازمون سراسری ناتوان هستند (زین‌آبادی و همکاران، ۱۳۸۴؛ کیامنش و موسی‌پور، ۱۳۷۶؛ صافی، ۱۳۸۳). با توجه به شرایط خاص دانش‌آموزان در فرایند آزمون سراسری و اهمیت انتخاب رشته در آینده آنها به نظر می‌رسد مشاوران مراکز پیش‌دانشگاهی دارای ویژگی‌ها و توانایی‌هایی باشند که بتوانند به درستی دانش‌آموزان را راهنمایی کنند. در حوزه حرفه‌ای مشاوران

---

۱ . البته با تصویب قانون جدید پذیرش دانشجو در دانشگاهها و مراکز آموزش عالی سوابق تحصیلی جایگزین معدل شده است.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-02-11]

مدارس وظایف و نقش‌های گوناگونی را برای آنان فهرست کرده‌اند که آشنایی با آزمون‌های مختلف یکی از آنها است. سایر وظایف عبارتند از: کمک به سازگاری، پیشگیری از مشکلات رفتاری، هدایت به رشته تحصیلی و شغلی مناسب (احمدی،۱۳۸۳/ شفیع‌آبادی، ۱۳۷۰؛ قاضی، ۱۳۷۰؛ خاکپور، ۱۳۷۴).

بررسی نقش مشاوران در مدارس نشان می دهد که مشاوران بیشتر به هدایت تحصیلی در انتخاب رشته سال دوم دبیرستان پرداخته‌اند و کمتر در آشنایی دانش آموزان در آزمون سراسری کوشیده‌اند (احمدی، ۱۳۸۳)، این مطلب بیانگر آن است که مشاوران در دوره پیش دانشگاهی نتوانسته‌اند نقش خود را به خوبی در فرآیند آزمون سراسری و انتخاب رشته دانشگاهی ایفا کنند.

با توجه به آنچه گفته شد در تحقیق حاضر تلاش شده به موضوع مشکلات و نیازهای داوطلبان در انتخاب رشته از نگاه مشاوران مدارس پرداخته شود. در پژوهش‌های گذشته ضمن اینکه موضوع انتخاب رشته به صورت کلی مورد یررسی قرار گرفته، اولویت و اهمیت هر یک از نیازها و مشکلات با روش‌های آماری برآورد شده؛ اما در پژوهش حاضر مشاوران به عنوان افراد خبره در نظر گرفته شده‌اند و با استفاده از روش مقایسه زوجی نیازها و مشکلات اولویت‌بندی شده‌اند. لذا در این پژوهش با توجه به ادبیات موضوع شش سؤال پژوهشی زیر مورد بررسی قرار گرفته است:

۱. **مشکلات داوطلبان آزمون سراسری در انتخاب رشته از نظر مشاوران مدارس پیش‌دانشگاهی کدامند؟**
۲. **میزان اهمیت هر یک از مشکلات انتخاب رشته چقدر است؟**
۳. **از نظر مشاوران مدارس پیش‌دانشگاهی داوطلبان آزمون سراسری در انتخاب رشته چه نیازهایی دارند؟**
٤. **میزان اهمیت هر یک از نیازهای انتخاب رشته چقدر است؟**
۵. **راهکارهای مشاوران مدارس پیش‌دانشگاهی برای رفع مشکلات و نیازها کدامند؟**
۶. **کدام یک از راهکارهای ارائه شده دارای اهمیت بیشتری هستند؟**

[Downloaded from ihej.ir on 2026-02-11]

پیشینه پژوهش

در بسیاری از کشورهای دنیا موضوع آماده کردن دانش‌آموزان برای آزمون‌های ورودی به آموزش عالی از وظایف مشاوران مدارس محسوب می‌شود (زوویک، ۲۰۰۶: ۱۳۹۰). در ایالات متحده انجمن ملی مشاوره آزمون‌های ورودی[1] هر ساله گزارش‌هایی را از عملکرد مشاوران مدارس در خصوص هدایت داوطلبان ورود به آموزش عالی منتشر می‌کند. آویس[2] (۱۹۸۲) یکی از مسائل مهم و چالش‌های پیش روی مشاوران مدارس را ترسیم فضای آموزش عالی برای داوطلبان می‌داند. مستندات پژوهشی نشان می‌دهد در کشور ژاپن موضوع ارائه خدمات مشاوره‌ای به داوطلبان آزمون‌های ورود به آموزش عالی به دلیل متمرکز بودن آزمون از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و برنامه‌هایی مانند هفته‌ای در دانشگاه و دیدار با مشاغل به صورت جدی مورد نظر می‌باشد (فوجیتا[3]، ۲۰۱۱). در آمریکا برنامه‌های متنوعی برای داوطلبان ورود به آموزش عالی تدارک دیده شده که با هماهنگی مدارس و دانشگاه‌ها انجام می‌شود؛ به عنوان مثال جلسه‌های بررسی آزمون‌های ورودی با حضور دانشگاهیان یکی از آن‌ها است (بلمینگ[4]، ۲۰۰۲). در کشورهایی مانند چین، هندوستان، پاکستان، فیلیپین، کانادا، آلمان و فرانسه (سانتاماریا[5]، ۲۰۰۳) نیز مشاوران نقش پر رنگی در هدایت داوطلبان ورود به آموزش عالی دارند.

تحقیقات نشان می‌دهد مشاوران دبیرستان و پیش‌دانشگاهی در فرایند آزمون سراسری به دلیل عدم اطلاع از نکات فنی آزمون سراسری، فرایند اجرایی پذیرش دانشجو و ساختار آزمون سراسری (پرند و همکاران، ۱۳۸۷ و ۱۳۸۹)، عدم شناخت دانشگاهها و رشته‌های تحصیلی (نصر و همکاران، ۱۳۸۱)، تعداد زیاد دانش‌آموزان، دسترسی نداشتن به منابع اطلاعاتی، بی‌اطلاعی در مورد بازار کار (صافی، ۱۳۸۳)، دوری از مرکز و عدم دسترسی و اطلاعات (دهقان امیرآبادی، ۱۳۸۷) و مشغله کاری زیاد (کاویانی و همکاران، ۱۳۸۱)، در راهنمایی داوطلبان آزمون سراسری کاملاً موفق نیستند و داوطلبان آزمون سراسری با نوعی سردرگمی مواجه‌اند. از سوی دیگر بررسی‌ها نشان می‌دهد داوطلبان نیز در آزمون سراسری

---

1. National Association for College Admission Counseling
2. Avis, J. P
3. Fujita, T
4. Blimling
5. Santamaria

[Downloaded from ihej.ir on 2026-02-11]

مشکلات و نیازهای خاصی دارند که مستلزم آگاه بودن مشاوران برای پاسخ به آنها است. نصر و همکاران (۱۳۸۱) می‌گویند مشکلات داوطلبان در انتخاب رشته به ترتیب اهمیت عبارتند از:

۱- عدم اطلاع کافی در خصوص رشته‌های تحصیلی؛
۲- عدم اطلاع کافی در خصوص امکانات دانشگاه‌ها؛
۳- روشن نبودن ملاک انتخاب دانشجو از سوی سازمان سنجش آموزش کشور؛
۴- کوتاه بودن زمان در نظر گرفته شده برای انتخاب رشته؛
۵- کافی نبودن توضیحات دفترچه انتخاب رشته؛
۶- عدم اطلاع کافی در خصوص اتخاب رشته با توجه به نمره و رتبه؛
۷- عدم اطلاع کافی در خصوص آینده شغلی رشته‌ها؛
۸- کمبود مشاوره برای راهنمایی؛
۹- وجود سهمیه‌بندی‌های مختلف؛
۱۰- فقدان مراکز معتبر انتخاب رشته؛
۱۱- عدم اطلاع از اعتبار علمی دانشگاه‌ها؛
۱۲- انتخاب ۱۰۰ رشته و محل (نصر و همکاران، ۱۳۸۱: ۳۲۸).

در یک بررسی دیگر یادگارزاده و همکاران (۱۳۸۸) در پیمایش نظرات ۳۵۲ داوطلب مجاز به انتخاب رشته شهر تهران دریافتند نیازهای اطلاعاتی داوطلبان آزمون سراسری از نظر اولویت برآورده شدن عبارت بودند از: آشنایی و دسترسی به کتاب‌های کمک آموزشی، شرکت در آزمون‌های آزمایشی، دسترسی به منابع طرح سؤال، آشنایی با رشته‌ها، دانشگاه‌ها و شیوه گزینش علمی، برنامه‌ریزی دقیق برای مطالعه، نحوه تکمیل فرم انتخاب رشته و زمان آن، مطالعه هفته‌نامه پیک سنجش، آگاهی از نکات فنی انتخاب رشته، استفاده از نرم افزارهای آموزشی، داشتن مشاور و راهنما، دوری از عوامل اضطراب‌زا.

در مطالعه دیگری که در سال ۱۳۸۷ بوسیله مرکز مطالعات سازمان سنجش آموزش کشور انجام شده دیدگاه‌های ۶۰۰۰ داوطلب آزمون سال ۱۳۸۷ در خصوص انتخاب رشته جمع‌آوری گردید که نتایج آن نشان داد داوطلبان در موارد زیر با دشواری مواجه‌اند:

[Downloaded from ihej.ir on 2026-02-11]

- آشنا نبودن و نداشتن اطلاعات کافی در رابطه با رشته‌ها و درس‌ها؛
- آشنا نبودن و نداشتن اطلاعات کافی در رابطه با گرایش‌های مختلف رشته‌ها؛
- آشنا نبودن و نداشتن اطلاعات کافی در رابطه با آینده شغلی رشته‌ها؛
- آشنا نبودن و نداشتن اطلاعات کافی در رابطه با دانشگاه‌ها؛
- تفاوت و ناهماهنگی بین منابع مختلف در معرفی رشته‌ها؛
- نبود منبع اطلاعاتی کامل برای آشنایی با رشته‌ها؛
- تعارض بین انتخاب رشته خوب یا دانشگاه خوب؛
- عدم تطابق انتخاب‌های مورد علاقه با توانایی‌ها و رتبه؛
- عدم اطلاعات کافی در مورد اینکه با چه ترازی در چه رشته و دانشگاهی می‌توان پذیرفته شد (پرند و همکاران،۱۳۸۷).

با توجه به تحقیقات و پژوهش‌های انجام شده اینگونه می‌توان نتیجه گرفت که، مشاوران رکن اصلی و پایه اساسی برنامه راهنمایی و مشاوره هستند. افرادی که بر اساس دانش‌های نظری و تجارب علمی صلاحیت‌های همه جانبه را برای کمک به دانش آموزان و رفع مشکلات متعدد و متنوع آنان باید داشته باشند. مشاوران مدارس باید علاقه‌مند به دانش‌آموزان و آگاه به مراحل رشد و تربیت آنان، واقف به اصول و مبانی روان‌شناسی، تعلیم و تربیت و جامعه شناسی و قادر به بهره‌مندی از اصول و فنون راهنمایی و مشاوره و دارای تجربه کاری باشند. مجموعه تلاش و کوشش‌هایی که به شناخت استعدادها و رغبت‌های دانش‌آموزان منجر می‌شود و یا آنان را در انتخاب رشته‌های تحصیلی و یا شغلی و رفع مشکلات شخصی و سازشی یاری می‌دهد جزء وظایف مشاوران به حساب می‌آید. همچنین بسیاری از موارد ذکر شده توسط داوطلبان به عنوان نیاز یا مشکل می‌تواند از داخل مدرسه و با کمک مشاوران دبیرستان و پیش‌دانشگاهی حل شود.

روش

طرح تحقیق مورد استفاده در این پژوهش به دلیل بررسی ماهیت شرایط موجود، بررسی رابطه بین رویدادها و توصیف وضع موجود (سرمد و همکاران، ۱۳۸۳: ۸۲) از نوع پیمایشی است. جامعه آماری شامل مشاوران مدارس پیش‌دانشگاهی در سطح کشور بود که بر اساس آمار رسمی حدود ۱۲۵۰۰ مشاور در مدارس متوسطه و پیش دانشگاهی فعالیت می‌کنند. با

[Downloaded from ihej.ir on 2026-02-11]

توجه به اینکه آشنایی با آزمون سراسری مؤلفه مهمی برای نمونه مورد مطلعه بود بنابراین با استفاده از فرمول برآورد حجم نمونه بر اساس نمره Z نمونه‌ای با حجم [۱] ۱۵۰ نفر انتخاب شد که تعداد ۱۴۳ پرسشنامه از ۲۵ استان مورد تحلیل قرار گرفت.

از دو ابزار جمع‌آوری داده شامل پرسشنامه محقق ساخته جهت شناسایی نیازها، مشکلات و راهکارها و پرسشنامه مقایسه زوجی جهت اولویت‌بندی نیازها، مشکلات و راهکارها استفاده شده است. پرسشنامه محقق ساخته بر اساس پژوهش‌های قبلی و تجارب کارشناسان سازمان سنجش آموزش کشور در خصوص مسایلی که داوطلبان آزمون سراسری در انتخاب رشته با آن روبرو هستند، سؤال‌های باز پاسخ که دارای طراحی و به سازمان‌های آموزش و پرورش استان‌ها ارسال شد. پس بررسی و جمع‌بندی نتایج پرسشنامه مقایسه زوجی تهیه و به مشاورانی که در مرحله اول همکاری کرده بودند ارسال شد.

برای تأمین ویژگی‌های فنی ابزار اندازه‌گیری ابعاد روایی و پایایی مد نظر قرار گرفته است. برای تأمین روایی پرسشنامه از نظر کارشناسان آشنا با سنجش و اندازه‌گیری، آزمون سراسری و تصمیم‌گیری چند معیاره (فرمت پرسشنامه مقایسه زوجی) استفاده شده است. پایایی ابزارها با استفاده از ظریب همسانی درونی محاسبه شده که عدد ۰/۷۹۵ برای پرسشنامه محقق ساخته و عدد ۰/۷۰۱ برای پرسشنامه مقایسه زوجی را نشان می‌دهد. با توجه به نوع داده‌ها برای تجزیه و تحلیل از توصیف آماری، شاخص‌های گرایش به مرکز در گام اول و از تحلیل سلسله مراتبی در مرحله دوم و برای وزن‌دهی استفاده شده است.

فرایند تحلیل سلسله مراتبی [۲] را که برگرفته از نظریه گراف است، توماس ال‌ساعتی [۳] استاد دانشگاه پترزبورگ نخستین بار در سال ۱۹۸۰ مطرح کرد. این روش اولین بار در حوزه دانشگاه به گونه‌ای گسترده به کار گرفته شد و امروز در سایر زمینه‌های تصمیم‌گیری نیز از آن استفاده می‌شود. اصولاً این فن، شیوه‌ای برای تجزیه وضعیت پیچیده به بخش‌های ترکیبی آن و چیدن این بخش یا متغیرها بر اساس نظم سلسله مراتبی است و همچنین

---

[۱]. با توجه به اینکه جمع‌آوری داده‌ها در دو مرحله صورت گرفته و موضوع آشنایی مشاوران مدارس با آزمون سراسری در پژوهش دارای اهمیت اساسی در انتخاب نمونه پژوهش بوده لذا تعداد افراد مورد بررسی با توجه به حجم جامعه محاسبه نشده و از فرمول Z برای این امر کمک گرفته شده است.

[2]. Analytic Hierarchy Process (AHP)

[3]. Thomas L Saaty

[Downloaded from ihej.ir on 2026-02-11]

اختصاص ارزش‌های عددی برای قضاوتهای عینی در مورد اهمیت هر متغیر و در آخر تحلیل قضاوت‌ها برای مشخص کردن متغیرهایی بکار می‌رود که دارای بالاترین تقدم است و باید برای تأثیر و نتیجه وضعیت بر اساس آنها اقدام شود.

برای حل یک مسئله توسط فرایند تحلیل سلسله مراتبی نیاز به سه گام زیر است:

گام اول شکستن مسئله مورد نظر به شکل ساختار سلسله مراتبی

گام دوم تشکیل ماتریس‌های مقایسه‌زوجی؛

گام سوم بدست آوردن وزن معیارها (قدسی پور، ۱۳۸۵).

تحلیل سلسله مراتبی دارای اصول زیر است:

اصل ۱. شرط معکوسی[1] (اگرترجیح عنصر A بر عنصر B برابر n باشد ترجیح عنصر B بر عنصر A برابر $1/n$خواهد بود)؛

اصل ۲. همگنی[2] (عنصر A با عنصر B باید همگن و قابل قیاس باشند . به بیان دیگر برتری عنصر A بر عنصر B نمی تواند بی نهایت یا صفر باشد)؛

اصل ۳. وابستگی[3] (هر عنصر سلسله مراتبی به عنصر سطح بالاتر خود می تواند وابسته باشد و به صورت خطی این وابستگی تا بالاترین سطح می تواند ادامه داشته باشد)؛

اصل ۴. انتظارات[4] (هر گاه تغییر در ساختمان سلسله مراتبی رخ دهد فرایند ارزیابی باید مجدداً انجام گیرد) (اصغرپور، ۱۳۷۷).

بر این اساس پس از استخراج نتایج اولیه در قالب پرسشنامه مقایسه‌های زوجی، یافته‌ها برای مشاوران (از هر استان یک نفر) ارسال گردید و از آنها خواسته شد به هر آیتم وزن بدهند. داده‌های جمع‌اوری شده در مرحله دوم با الگوریتم زیر تحلیل شده است:

۱- برای هر یک از جداول پرشده توسط افراد مورد بررسی اولویت عناصر و ناسازگاری امتیازهای داده شده محاسبه گردید.

۲- در حل به روش فرایند تحلیل سلسله مراتبی حداکثر میزان قابل قبول برای ناسازگاری ۰/۱ می‌باشد اما از آن‌جایی که بسیاری از نظر ناسازگاری بیش از این عدد

---

1. Reciprocal condition
2. Homogeneity
3. Dependency
4. Expectation

[Downloaded from ihej.ir on 2026-02-11]

دارند لذا در محاسبات نظراتی که ناسازگاری آنها بیش از ۰/۴ بود حذف گردیدند. این تصمیم برای جلوگیری از بسیار کوچک شدن جامعه آماری مورد بررسی اتخاذ شد. در نتیجه این عمل اندازه جامعه آماری برای مشکلات داوطلبان معادل ۱۷، برای نیاز داوطلبان معادل ۱۰ و برای راه‌ها بهبود معادل ۱۳ گردید.

۳- در این مرحله برای عناصر قابل قبول (با توجه به بند ۲) در هر سطر میانگین هندسی محاسبه شد.

۴- در پایان اولویت‌های محاسبه شده برای هر بخش نرمالایز گردید.

یافته‌ها

پیش از پرداختن به تحلیل نتایج توصیف نمونه مورد مطالعه با توجه به چهار متغیر جنس، سابقه، مدرک و رشته تحصیلی ارائه شده تا تصویری از وضعیت مشاوران مورد مطالعه به دست آید.

جدول شماره ۱. توزیع فراوانی و درصدی مشاوران مورد مطالعه به تفکیک جنس و سابقه

جنس				سابقه کار							
زن		مرد		۱-۱۰		۱۰-۲۰		۲۰-۳۰		۳۰-۴۰	
فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
۴۴	۳۰/۸	۹۱	۶۳/۶	۱۷	۱۱/۹	۴۷	۳۲/۹	۶۶	۴۶/۲	۳	۲/۱
بدون پاسخ		۸		بدون پاسخ			۱۰				
جمع فراوانی		۱۴۳		جمع فراوانی			۱۴۳				

همانطور که اطلاعات جدول نشان می‌دهد اکثر مشاوران مورد مطالعه را مردان (۶۳ درصد) تشکیل می‌دهند. از نظر سابقه کار نیز اکثر آنها بین دامنه ۲۰-۳۰ و ۱۰-۲۰ سال قرار دارند (۴۶ درصد).

جدول شماره ۲. توزیع فراوانی و درصدی مشاوران مورد مطالعه به تفکیک مدرک و رشته تحصیلی

مدرک تحصیلی				رشته تحصیلی							
لیسانس		فوق لیسانس		راهنمایی و مشاوره		علوم تربیتی		روان‌شناسی		سایر	
فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
۸۲	۵۷/۳	۵۲	۳۶/۴	۳۷	۲۵/۹	۵۱	۳۵/۷	۳۴	۲۳/۸	۱۳	۹/۱
بدون پاسخ		۹		بدون پاسخ			۸				
جمع فراوانی		۱۴۳		جمع فراوانی			۱۴۳				

[Downloaded from ihej.ir on 2026-02-11]

اطلاعات جدول بالا نشان می‌دهد اکثر مشاوران مورد مطالعه را افراد با مدرک تحصیلی لیسانس تشکیل می‌دهند (۵۷ درصد) و ۳۶ درصد نیز دارای مدرک کارشناسی ارشد بوده‌اند. همچنین در متغیر رشته تحصیلی اکثریت با رشته "علوم تربیتی"(۳۵ درصد) است و رشته‌های "مشاوره"(۲۵ درصد) و "روانشناسی" (۲۳ درصد) به دنبال آن قرار دارند.

با توجه به ویژگی‌های مشاوران که در بالا بحث شد به بررسی سؤال‌های تحقیق می‌پردازیم.

سؤال اول: **مشکلات داوطلبان آزمون سراسری در انتخاب رشته از نظر مشاوران مدارس پیش‌دانشگاهی کدامند؟**

برای پاسخ به سؤال بالا نظرات مشاوران در مورد اینکه **"داوطلبان در فرایند انتخاب رشته با چه مشکلاتی مواجه هستند"** مورد بررسی قرار گرفته که نتایج آن در جدول زیر خلاصه شده است:

جدول شماره ۳. توزیع فراوانی و درصدی نظر مشاوران در مورد مشکلات داوطلبان در فرایند انتخاب رشته

ردیف	مشکلات داوطلبان	فراوانی	درصد
۱	عدم آشنایی با رشته‌ها و آینده شغلی و تحصیلی رشته انتخابی	۷۳	۵۱/۰۵
۲	عدم اطلاع از رتبه و تراز داوطلبان سال های گذشته	۵۹	۴۱/۲۶
۳	محدودیت دسترسی به مراکز انتخاب رشته و مشاوران مجرب	۴۶	۳۲/۱۷
۴	عدم وجود اطلاعات کافی در مورد رشته‌ها و امکانات موجود در دانشگاه‌ها	۳۶	۲۵/۱۷
۵	عدم اطلاع از نکات فنی اتنخاب رشته	۳۳	۲۳/۰۸
۶	مشکل اطلاع رسانی و آموزش جهت انتخاب رشته	۳۱	۲۱/۶۸
۷	محدودیت‌های انتخاب (علاقه، والدین، نمره و رتبه، جدا شدن از خانواده و ...)	۲۷	۱۸/۸۸
۸	اضطراب و استرس در زمان انتخاب رشته	۲۴	۱۶/۷۸
۹	عدم آشنائی با سهمیه های اختصاصی(بومی و قطبی و....)	۲۲	۱۵/۳۸
۱۰	مشکل مطالعه دفترچه انتخاب رشته	۱۹	۱۳/۲۹
۱۱	عدم آشنائی با شیوه گزینش دانشجو	۱۵	۱۰/۴۹
۱۲	عدم وجود رتبه بندی دانشگاه ها از نظر موقعیت وامکانات	۱۳	۹/۰۹

همانطور که مشاهده می‌شود سه مشکلی که اکثر مشاوران به آن اشاره کرده‌اند عبارت است از: عدم آشنایی با رشته‌ها و آینده شغلی و تحصیلی رشته انتخابی (۵۱ درصد)، عدم اطلاع از رتبه و تراز داوطلبان سال های گذشته (۴۱ درصد)، محدودیت دسترسی به مراکز انتخاب رشته و مشاوران مجرب (۳۲ درصد). سایر مشکلات با فاصله نسبتاً زیادی در رتبه‌های پایین‌تر قرار گرفته‌اند.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-02-11]

سؤال دوم: **میزان اهمیت هر یک از مشکلات انتخاب رشته چقدر است؟**

برای پی بردن به اهمیت و وزن هر یک از موارد بالا فرایند وزن‌دهی در مورد آنها اعمال شده که نتایج آن در جدول زیر خلاصه شده است:

جدول شماره ۴. وزن نهایی مشکلات داوطلبان در فرایند انتخاب رشته

مشکلات	وزن نهایی	وزن نهایی نرمالایز
عدم آشنایی با رشته ها و آینده شغلی و تحصیلی رشته انتخابی	۰/۱۹۹۲	۰/۲۴۹۷
محدودیت‌های انتخاب (علاقه، والدین، نمره و رتبه، جدا شدن از خانواده و ...)	۰/۱۳۶۶	۰/۱۷۱۲
محدودیت دسترسی به مراکز انتخاب رشته و مشاوران مجرب	۰/۱۰۳۹	۰/۱۳۰۲
عدم وجود اطلاعات کافی در مورد رشته ها و امکانات موجود در دانشگاهها	۰/۱۰۳۴	۰/۱۲۹۶
عدم اطلاع از نکات فنی اتنخاب رشته	۰/۰۹۴۹	۰/۱۱۸۹
مشکل اطلاع رسانی و آموزش جهت انتخاب رشته	۰/۰۸۹۹	۰/۱۱۲۷
عدم اطلاع از رتبه و تراز داوطلبان سال های گذشته	۰/۰۶۹۷	۰/۰۸۷۳

محتوای جدول نشان می‌دهد موارد "عدم آشنایی با رشته ها و آینده شغلی و تحصیلی رشته انتخابی، محدودیتهای انتخاب (علاقه، والدین، نمره و رتبه، جدا شدن از خانواده و ...) و محدودیت دسترسی به مراکز انتخاب رشته و مشاوران مجرب" از نظر مشاوران به عنوان اولویت‌های ۱ تا ۳ وزن داده شده‌اند. همانطور که مشاهده می‌شود نتایج نظر سنجی و مقایسه زوجی با هم متفاوت هستند و مورد دوم در جدول ۳ (عدم اطلاع از رتبه و تراز داوطلبان سال های گذشته) به عنوان مورد آخر در جدول ۴ وزن داده شده است.

سؤال سوم: **از نظر مشاوران مدارس پیش‌دانشگاهی داوطلبان آزمون سراسری در انتخاب رشته چه نیازهایی دارند؟**

همانند سؤال اول در اینجا نیز ابتدا نظرات مشاوران در خصوص سؤال **"نیاز داوطلبان در فرایند انتخاب رشته چیست؟"** خلاصه شده است.

جدول شماره ۵. توزیع فراوانی و درصدی نظر مشاوران در مورد نیازهای داوطلبان در فرایند انتخاب رشته

ردیف	نیاز داوطلبان	فراوانی	درصد
۱	آشنایی با رشته ها و دانشگاه ها	۱۰۸	۷۵/۵۲
۲	آگاهی از امکان اشتغال در هریک از رشته‌های تحصیلی	۵۷	۳۹/۸۶
۳	وجود مراکز مشاوره کنکور و مشاوران کاردان	۴۳	۳۰/۰۷
۴	آشنایی با چگونگی انتخاب رشته	۳۲	۲۲/۳۸

[Downloaded from ihej.ir on 2026-02-11]

۵	دسترسی به انتخاب‌های داوطلبان سال های گذشته	۳۱	۲۰/۶۸
۶	اطلاع رسانی در خصوص انتخاب رشته	۲۹	۲۰/۲۸
۷	دوری از عوامل اضطراب‌زا	۲۵	۱۷/۴۸
۸	اطلاع از سطح نمره تراز قبولی و احتمال پیش بینی	۲۴	۱۶/۷۸
۹	آموزش مشاوران مدارس	۲۳	۱۶/۰۸
۱۰	برگزاری تورهای بازدید از دانشگاه	۲۲	۱۵/۳۸
۱۱	کاهش حجم دفترچه انتخاب رشته	۲۱	۱۴/۶۹
۱۲	تفاوت در انتخاب رشته دانشگاه آزاد و دولتی	۲۰	۱۳/۹۹

یافته‌ها در این بخش نشان می‌دهد از نظر مشاورآن چهار نیاز مهم داوطلبان در انتخاب رشته شامل: آشنایی با رشته ها و دانشگاه ها (۷۵ درصد)، آگاهی از امکان اشتغال در هریک از رشته‌های تحصیلی (۳۹ درصد)، وجود مراکز مشاوره کنکور و مشاوران کاردان (۳۰ درصد)، آشنایی با چگونگی انتخاب رشته (۲۲ درصد) است و سایر نیازها با فاصله بعد از این موارد قرار گرفته‌اند.

سؤال چهارم:**میزان اهمیت هر یک از نیازهای انتخاب رشته چقدر است؟**

در سؤال پژوهشی سوم میزان اهمیت هر یک از نیازهای بیان شده توسط مشاوران مدارس پیش‌دانشگاهی برآورد شده است.

جدول شماره ۶. وزن نهایی نیازهای داوطلبان در فرایند انتخاب رشته

نیازها	وزن نهایی	وزن نهایی نرمالایز
آگاهی از امکان اشتغال در هریک از رشته های تحصیلی	۰/۲۰۳۶	۰/۲۶۴۴
آشنایی با رشته ها و دانشگاه ها	۰/۱۱۸۰	۰/۱۳۵۰
وجود مراکز مشاوره کنکور و مشاوران کاردان	۰/۱۰۳۹	۰/۲۳۲۹
آشنایی با چگونگی انتخاب رشته	۰/۰۹۹۳	۰/۱۱۳۶
اطلاع رسانی در خصوص انتخاب رشته	۰/۰۸۵۹	۰/۰۹۸۲
دوری از عوامل اضطراب‌زا	۰/۰۸۰۴	۰/۰۹۲۰
دسترسی به انتخاب‌های داوطلبان سال های گذشته	۰/۰۵۵۶	۰/۰۶۳۶

نتایج وزن‌دهی نشان می‌دهد نیازهای " آگاهی از امکان اشتغال در هریک از رشته های تحصیلی، آشنایی با رشته ها و دانشگاه ها، وجود مراکز مشاوره کنکور و مشاوران کاردان،

[Downloaded from ihej.ir on 2026-02-11]

.... و دسترسی به انتخاب‌های داوطلبان سال های گذشته به ترتیب مهمترین تا کم اهمیت ترین نیازها بوده‌اند. در این‌جا نیز ترتیب نیازها با نتایج نظرسنجی متفاوت است.

سؤال پنجم: **راهکارهای مشاوران مدارس پیش‌دانشگاهی برای رفع مشکلات و نیازها کدامند؟**

برای پاسخ به سؤال بالا نظرات مشاوران در مورد " **پیشنهادات برای بهبود فرایند انتخاب رشته** " مورد بررسی قرار گرفته که نتایج آن در جداول زیر خلاصه شده است:

جدول شماره ۷. توزیع فراوانی و درصدی نظر مشاوران در مورد پیشنهادات اصلاحی داوطلبان در فرایند انتخاب رشته

ردیف	پیشنهادات	فراوانی	درصد
۱	تشکیل دوره های ضمن خدمت برای مشاوران جهت کسب اطلاعات جدید	۵۶	۳۹/۱۶
۲	در اختیار قرار دادن نمره تراز داوطلبین ودفترچه‌های کنکور سال های گذشته	۴۱	۲۸/۶۷
۳	تدوین نرم افزار و یا کتاب‌های کاربردی که داوطلبین را در انتخاب رشته یاری دهد	۴۰	۲۷/۹۷
۴	آگاه کردن خانواده‌ها و داوطلبان از رشته‌ها از طریق رسانه‌ها	۳۸	۲۶/۵۷
۵	فعال کردن مراکز انتخاب رشته توسط مشاوران	۳۶	۲۵/۱۷
۶	فعال کردن پایگاه های اطلاع رسانی در هر استان در طول سال	۲۸	۱۹/۵۸
۷	آسان سازی انتخاب رشته	۲۷	۱۸/۸۸
۸	تعامل بیشتر بین آموزش و پرورش و سازمان سنجش	۲۴	۱۶/۷۸
۹	ارائه واحد درسی به عنوان راهنمای تحصیلی و شغلی	۲۴	۱۶/۷۸
۱۰	تقویت مجله پیک سنجش و سایت اینترنتی سازمان	۱۹	۱۳/۲۹

نتایج خلاصه شده در جدول نشان می‌دهد پیشنهادهای "تشکیل دوره های ضمن خدمت برای مشاوران جهت کسب اطلاعات جدید، در اختیار قرار دادن نمره تراز داوطلبین ودفترچه‌های کنکور سال های گذشته، تدوین نرم افزار و یا کتابهای کاربردی که داوطلبین را در انتخاب رشته یاری دهد، آگاه کردن خانواده‌ها و داوطلبان از رشته‌ها از طریق رسانه‌ها" فراوانی زیادی داشته و از طرف اکثر مشاوران مورد تأکید قرار گرفته است.

سؤال ششم: **کدام یک از راهکارهای ارائه شده دارای اهمیت بیشتری هستند؟**

برای پاسخ به سؤال پژوهشی بالا نظرات مشاوران از طریق تحلیل سلسله مراتبی تحلیل شد که نتایج آن در جدول ۸ خلاصه شده است.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-02-11]

جدول شماره ۸ . وزن نهایی راهکارهای بهبود فرایند انتخاب رشته

راهکارهای بهبود	وزن نهایی	وزن نهایی نرمالایز
تشکیل دوره های ضمن خدمت برای مشاوران جهت کسب اطلاعات جدید	۰/۱۷۱۴	۰/۲۰۶۲
فعال کردن پایگاه های اطلاع رسانی در هر استان در طول سال	۰/۱۴۴۰	۰/۱۷۳۲
فعال کردن مراکز انتخاب رشته توسط مشاوران	۰/۱۲۹۶	۰/۱۵۵۹
آسان سازی انتخاب رشته	۰/۱۱۲۷	۰/۱۳۵۵
در اختیار قرار دادن نمره تراز داوطلبین ودفترچه های کنکور سال های گذشته	۰/۱۰۰۴	۰/۱۲۰۷
تدوین نرم افزار و یا کتاب‌های کاربردی که داوطلبین را در انتخاب رشته یاری دهد	۰/۰۸۹۵	۰/۱۰۷۶
آگاهی خانواده‌ها و داوطلبان از رشته‌ها از طریق رسانه ها	۰/۰۸۳۶	۰/۱۰۰۵

وزن پیشنهادها نشان می‌دهد سه پیشنهاد تشکیل دوره های ضمن خدمت برای مشاوران جهت کسب اطلاعات جدید، فعال کردن پایگاه‌های اطلاع‌رسانی و سایت انتخاب رشته در هر استان در طول سال و فعال کردن مراکز انتخاب رشته توسط مشاوران، در بالاترین مراتب قرار گرفته‌اند. در این‌جا نیز بین نتایج نظرسنجی و وزن‌دهی تفاوت وجود دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

بر اساس آیین‌نامه هدایت تحصیلی یکی از وظایف عمده مشاوران، هدایت تحصیلی دانش‌آموزانی است که در پایان دوره دبیرستان و دوره پیش‌دانشگاهی قرار دارند. بر این اساس در چند سال گذشته تمهیداتی از طرف وزارت آموزش و پرورش برای آماده کردن دانش‌آموزان در آزمون سراسری صورت گرفته که یکی از آنها همکاری با سازمان سنجش و آموزش مشاوران است. هرچند این آموزش‌ها موردی بوده و از استمرار برخوردار نیست اما دارای اثرات مفیدی بوده است. نگاه مشاوران به مشکلات داوطلبان آزمون سراسری از این جهت مفید است که بر اساس آن می‌توان برنامه‌هایی برای رفع آنها طراحی نمود که کاملاً عملیاتی و روشن باشد.

نتایج این پژوهش نشان داد که مشکلات اساسی داوطلبان در آزمون سراسری بیشتر از آنکه به آزمون سراسری مربوط باشد به دشواری انتخاب مرتبط است. داوطلبان در شناخت دانشگاه‌ها و زمینه‌های شغلی با دشواری مواجه‌اند و این امر مستلزم برنامه‌ریزی طولانی مدت برای آشنا کردن آنها با دانشگاه، آموزش عالی، تحصیلات دانشگاهی و ارتباط آن با بازار کار، فرهنگ، اقتصاد، سیاست و روابط علمی است. بر این اساس پیشنهاد می‌شود:

[Downloaded from ihej.ir on 2026-02-11]

هفته آشنایی با دانشگاه، بازار کار و مشاغل در مدارس بـا همکـاری دانشـگاه‌هـا و سـازمان آموزش فنی و حرفه‌ای منظور گردد.

آموزش مداوم مشاوران باید مد نظر قرار گیـرد و بـه آنهـا بـه عنـوان بـازوی حـل مسـائل دانشجویان قبل از ورود به دانشگاه نگریسته شود.

آزمون سراسری به عنوان یکی از مراحلی که داوطلبـان بایـد آن را پشـت سـر بگذراننـد از طریق مشاوران مدارس آسان سازی شـده و اطلاعـات کـافی در ایـن مـورد در طـول دوره دبیرستان در اختیار آنها قرار گیرد و فقط به چند ماه مانده به آزمون بسنده نشود.

انتخاب رشته مجازی منبع اطلاعاتی بسیار مؤثری در آزمون سراسـری سـال ۱۳۸۹ بـود کـه پیشنهاد می‌شود تکرار شود.

بخشی از اطلاعات دفترچه ازمون سراسری هر سال تکرار می‌شود که بهتر اسـت مشـاوران مدارس آنها را برای دانش‌آموزان تشریح کنند.

همکاری آموزش و پرورش و سازمان سنجش با صدا و سیما و اختصاص سه روز کامل بـه ثبت نام، آزمون و انتخاب رشته در یکی از شبکه‌های پر بیننده.

آنچه در این تحقیق مورد تأکید قرار گرفته اهمیت دادن نظام آموزشی به نقش مشـاوران در هدایت دانش‌آموزان است. این موضوع در چند سال گذشته نیـز بـه نـوعی مطـرح بـوده و تحقیقاتی نیز در مورد آن انجام شده است. شـکی وجـود نـدارد کـه مشـاوران در معـرض انتقادهای جدی از نظر کارایی و اثربخشی هستند اما این نکته نیز باید مورد توجه قرار گیرد که در شرایط فعلی جامعه باید بهای بیشتری بـه مشـاوران داده شـود و بایـد آنهـا را بـرای پاسخگویی و هدایت دانش‌آموزان تجهیز نمود. نتایج پژوهش حاضر و تجربه سایر کشورها در خصوص آماده کردن داوطلبان برای ورود به آمـوزش عـالی مـا را بـه ایـن مهـم سـوق می‌دهد که "مشاوران مدارس به عنوان افرادی که در خط مقدم ارتباط بـا داوطلبـان آزمـون سراسری هستند باید خودشان از دانش و مهارت کافی در این خصوص برخوردار باشند تـا بتوانند دیگران را راهنمایی کنند".

در قطعنامه‌ی پایانی هم‌اندیشی سرگروههای مشاوره‌ی متوسطه‌ی اسـتانهای کشـور (۱۳۸۴) موارد زیر مورد تأکید قرار گرفت که نزدیکی زیادی به محور بحث در این پژوهش دارد:

[Downloaded from ihej.ir on 2026-02-11]

مشاور مدرسه به عنوان یکی از مؤثرترین اعضای تیم تربیتی مدرسه بیش از پیش مورد توجه قرارگرفته و در جهت ارتقای کیفیت خدمات مشاوره در مدرسه و تأمین امکانات لازم برای موفقیت مشاوران در مدارس از قبیل اتاق مشاوره، بانک اطلاعات تحصیلی و شغلی، نظام جامع اطلاع رسانی مشاوران و ... از هیچ مساعدتی فروگذار نکنند. فعالیتهای خود را در مدرسه بر محورهای آموزش و پیشگیری متمرکز نموده و نقش خود را در مدرسه به عنوان یک هادی و راهنما برای دانش آموزان روشن سازند. راهنمایی و مشاوره را به عنوان یک حرفه ی تخصصی مورد توجه قرار داده به نحوی که اتاق مشاوره، شیوه‌ی گفتگو، گوش دادن، توجه و ایجاد رابطه ی مشاور، تفاوت آشکار اتاق مشاوره و حرفه‌ی مشاوره را با سایر اتاقهای مدرسه و با سایر گفتگوهای معمولی نشان دهد.

بخش مهمی از آمادگی داوطلبان آزمون سراسری در مدارس فراهم می‌شود. همانطور که در بیانیه فوق تأکید شده اگر مشاوران تلاش خود را بر رفع مشکلات دانش‌آموزان در حوزه‌های آموزش عالی، اشتغال و شهروندی متمرکز کنند می‌توان امیدوار بود که داوطلبان متقاضی ورود به آموزش عالی با دید روشن‌تری نسبت به تحصیل دست به انتخاب رشته بزنند. در این مورد آموزش مشاوران نقشی پررنگ و کلیدی دارد و مستلزم مشارکت نهادهایی مانند آموزش عالی، کار و رفا اجتماعی، آموزش و پرورش، بهداشت و صدا و سیما است تا زمینه برای آگاه کردن داوطلبان قبل از انتخاب مسیر تحصیل و جلوگیری از مشکلات بعدی است. مشاور مورد نظر بیانیه بالا بسیاری از ویژگی‌هایی که در این تحقیق به آن اشاره شده را دارا است و می‌توان امیدوار بود با تقویت نظام مشاوره در مدارس دانش‌آموزان در وهله اول برای آزمون سراسری و در وهله دوم برای انتخاب مسیر آینده تحصیل خود آماده‌تر خواهند بود. در واقع مشاوران ابتدا باید جایگاه خود به عنوان فردی اثرگذار در فرایند آموزش را باور داشته باشند و سپس تلاش کنند خود را برای فعالیت در جایگاهی که برای خود در نظر گرفته‌اند آماده کنند. در این میان انتخاب رشته دانشگاهی به دلیل اهمیت خاص خود نیازمند تلاش بیشتری هم از طرف مشاوران و هم از طرف سیستم است.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-02-11]

فهرست منابع

اصغر پور، جواد (۱۳۷۷)، «***تصمیم‌گیری چند معیاره***»، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.

احمدی، سید احمد (۱۳۸۳)، «***مبانی و اصول راهنمایی و مشاوره***»، انتشارات سمت، چاپ دوم.

اردبیلی، یوسف (۱۳۸۶)، «***اصول و فنون راهنمایی و مشاوره در آموزش و پرورش***»، انتشارات بعثت.

پرند، کورش؛ یادگارزاده، غلامرضا ؛ خدایی، ابراهیم (۱۳۸۷)، «***انتخاب رشته، انتخاب آینده***»، تهران، انتشارات سازمان سنجش آموزش کشور.

خاکپور، رضا (۱۳۷۴) ، «*ویژگی‌ها و صلاحیت‌های شخصیتی مشاوران*»، مجموعه مقالات اولین سمینار راهنمایی و مشاوره، تهران، دانشگاه علامه طباطبایی.

حسینی بیرجندی، سید مهدی(۱۳۸۱) ، «*راهنمایی و مشاوره تحصیلی*»، تهران، انتشارات رشد، چاپ چهارم.

زوویک، ربکا (۲۰۰۶) ، «*درامدی بر آزمون‌های ورودی در آموزش عالی*»، مترجم: ذورالفقارنسب و یادگارزاده، ۱۳۹۰، تهران، انتشارات روناس.

زین آبادی، حسن رضا؛ کیامنش، علیرضا و فرزاد، ولی اله (۱۳۸۴) ، «*ارزیابی درونی کیفیت گروه مشاوره و راهنمایی دانشگاه تربیت معلم تهران به منظور پیشنهاد الگویی جهت بهبود کیفیت و حرکت در جهت اعتبار بخشی گروههای مشاوره و راهنمایی کشور*»، تازه ها و پژوهشهای مشاوره، پاییز ۱۳۸۴.

سرمد، زهره و همکاران (۱۳۷۶) ، «*روشهای تحقیق در علوم رفتاری*»، تهران، انتشارات آگاه.

شفیع‌آبادی، عبدالله (۱۳۷۱) ، «*راهنمایی و مشاوره شغلی و حرفه‌ای*»، تهران، انتشارات رشد.

صافی، احمد (۱۳۸۳)، «*سازماندهی و اداره خدمات راهنمایی و مشاوره. تهران*»، نشر روان.

کاویانی، حسین؛ مهرانگیز، پورناصح؛ مریم، نوری زاده؛ سیمین، قدس میرحیدری (۱۳۸۱)، «*جایگاه مشاوران مدارس و موانع مشاوره: نقد کیفی*» تازه های علوم شناختی، سال چهارم، شماره ۱۳ (۷۴-۶۷).

قاضی، قاسم (۱۳۷۰)، «*زمینه مشاوره و راهنمایی*»، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ ششم.

قدسی پور، حسن (۱۳۸۵) ، «*فرآیند تحلیل سلسله مراتب (AHP)*»، تهران، دانشگاه صنعتی امیرکبیر.

کاردان، علی محمد (۱۳۵۰) ، «*تاریخچه تحولات مسابقات ورودی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی در ایران*»، نشریه دانشکده علوم تربیتی دانشگاه تهران، دوره دوم، شماره دوم، صص۷۸-۷۰.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-02-11]

کیامنش، علیرضا ؛ موسی پور، نعمت الله (۱۳۷۶) ، «*راهنمایی و مشاوره در نظام جدید آموزش متوسطه از دید مشاوران. نشریه دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه شهید باهنر*»، دوره جدید، سال اول، شماره ۲ ، زمستان ۱۳۷۶.

نصر، احمدرضا و همکاران(۱۳۸۳) ، «*بررسی ملاک‌های ترجیحی انتخاب رشته داوطلبان ورود به مراکز آموزش عالی دولتی در سال ۱۳۸۱*»، مجموعه مقالات سمینار بررسی روش‌ها و آزمون‌های ورودی دانشگاه‌ها، اصفهان، انتشارات دانشگاه صنعتی اصفهان.

یادگارزاده و همکاران(۱۳۸۸) ،« *بررسی و سنجش نیازهای داوطلبان آزمون سراسری سال ۱۳۸۵*»، مجله آموزش عالی ایران، شماره ۵.

Avis, J. P. (1982), "*Counseling: issues and challenges*", Education and Urban Society, Vol. 15, No.1, PP.70-87.

Blimling, G. S. (2002), "*College residence halls*", In J.W. Guthrie (Ed.), Encyclopedia of education (second edition). New York: Macmillan Reference.

Boswell, D. and B. Carr. (1988), "*Secondary School Counselors Perceptions of Their Duties: A comparison of small, medium and large schools*", Contemporary Education, No, 59, PP. 227-229.

Fujita, Teruyuki (2011), "*The Current State and Future Tasks of Japan Careers Education promotion policies*", Japan labor Review, Vol. 8, No. 1

National Association of College Admission Counselors (NACAC), (2004), "*About NACAC. Retrieved from the worldwide web*", (April 26, 2004). http://www.nacac.com/about_nacac.html

Santamaria, Josefina (2003), "*A Framework for the Design of Career Information, Guidance and Counseling Services in Developing and Transition Countries*", World Bank Report, June 2003

[Downloaded from ihej.ir on 2026-02-11]